

Łukasz Jakubiak¹

Wiceprezydentura w strukturze prezydenckiego systemu rządów. Przegląd rozwiązań normatywnych wybranych państw

Słowa kluczowe: wiceprezydentura, głowa państwa, system rządów, prezydencjalizm

Keywords: vice presidency, the head of state, system of government, presidentialism

Streszczenie

Instytucja wiceprezydenta wpisana w instytucjonalne ramy najbardziej typowych systemów rządów (prezydencjalizm, semiprezydencjalizm, parlamentaryzm) występuje w przeszło jednej czwartej państw współczesnego świata. W przeważającej większości wiceprezydenci działają – tak jak w Stanach Zjednoczonych – w ramach systemów prezydenckich. Celem artykułu jest wskazanie wspólnych cech wiceprezydentów istniejących w instytucjonalnym kontekście prezydencjalizmu, jak również zidentyfikowanie najbardziej znaczących różnic pomiędzy dotyczącymi ich unormowaniami konstytucyjnymi. Autor dochodzi do wniosku, że w niektórych przypadkach wpływ na regulacje odnoszące się do wiceprezydentury jest wywierany w mniejszym stopniu przez samą konstrukcję prezydenckiego systemu rządów, a w większej mierze przez czynniki pozaprawne, takie jak społeczna i etniczna struktura danego państwa, a nawet bieżące potrzeby polityczne elit rządzących.

¹ ORCID ID: 0000-0001-6219-8161, doktor habilitowany, Katedra Konstytucjonalizmu i Ustrojów Państwowych, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie. E-mail: lukasz.jakubiak@uj.edu.pl.

Abstract**Vice-Presidency in the Structure of the Presidential System of Government. The Overview of Legal Regulations in Selected Countries**

Vice presidents inscribed into the institutional frameworks of the most typical systems of government (presidentialism, semi-presidentialism, parliamentarianism) exist in more than a quarter of the modern world. The vast majority of them operate – as in the United States – under presidential systems. The aim of the article is to indicate common features of vice presidents existing in the institutional context of presidentialism as well as to identify the most significant differences between the constitutional regulations that relate to them. The author concludes that in some cases the impact on the regulations regarding vice presidents is exerted to a lesser extent by the very architecture of the presidential system of government, and to a greater extent by non-legal factors such as the socio-ethnic structure of a given country and even current political needs of governing elites.

I.

Instytucja wiceprezydenta kojarzona jest zwykle z systemem prezydenckim, który w formule stosowanej w Stanach Zjednoczonych Ameryki traktuje się wręcz jako modelowy – oparty na restrykcyjnym podziale władzy, monizmie egzekutywy oraz wyłącznej odpowiedzialności politycznej sekretarza przed głową państwa – wzorzec prezydenccjalizmu. Stąd też konkretne konstrukcje amerykańskiego systemu rządów wydają się znacznie bardziej oddziaływać na definicje ustroju prezydenckiego traktowanego jako wyabstrahowany z kontekstu sytuacyjnego model ustrojowy, niż ma to miejsce w przypadku parlamentaryzmu, gdzie niejako z góry przyjmuje się, że może on występować w najróżniejszych odmianach (jeden z podstawowych podziałów zakłada wyróżnienie systemów z republikańską oraz z monarchiczną głową państwa, a inny bazuje na mechanizmach elekcyjnych stosowanych do personalnej obsady urzę-

du prezydenckiego)². Taka perspektywa oglądu prezydencjalizmu mogłaby jednak prowadzić do nieuprawnionego wniosku, że wiceprezydentura stanowi typową cechę tego systemu rządów, czy – w skrajnym przypadku – jego element konstytutywny, którego systemowe uzasadnienie opiera się na podstawowej i najważniejszej, choć tylko potencjalnej, funkcji wiceprezydenta, jaką jest obejmowanie urzędu prezydenckiego, gdy nastąpi jego przedterminowe opróżnienie. W systemie prezydenckim służy to utrzymaniu równoczesności wyborów prezydenckich i parlamentarnych, ponieważ te drugie i tak odbywają się planowo (z racji cechującego prezydencjalizm braku możliwości rozwiązania parlamentu).

Przegląd rozwiązań konstytucyjnych państw współczesnego świata pokazuje jednak, że zakres zastosowania instytucji wiceprezydenta jest znacznie szerszy i obejmuje przeszło pięćdziesiąt istniejących systemów ustrojowych, przynajmniej jeśli uwzględnić te, w których przyjęte zostały konstrukcje instytucjonalne oparte, w większym lub mniejszym zakresie, na podstawowych modelach rządów (obok prezydencjalizmu, można za takie uznać także parlamentaryzm i semiprezydencjalizm). Zdecydowanie dominują wśród nich ustroje prezydenckie, co z jednej strony dowodzi, że łączenie wiceprezydentury z tym właśnie modelem nie jest bezzasadne, jakkolwiek charakteryzowana instytucja nie występuje w każdym państwie, która go recypuje. Co więcej, choć wiceprezydentura wciąż pozostaje powiązana przede wszystkim z prezydencjalizmem, to jednak błędny byłby wniosek, że chodzi wyłącznie o system prezydencki przyjmowany, niejako z odniesieniem do wzorca północnoamerykańskiego, w Ameryce Łacińskiej. Wbrew pozorom wiceprezydentura nie jest właściwa tylko państwom latynomarykańskim (co przecież

² Należy mieć na względzie zupełnie różną genezę prezydencjalizmu i parlamentaryzmu. Ten pierwszy powstał jako odgórnie zaprojektowana i przemyślana struktura ustrojowa będąca dziełem konwencji filadelfijskiej, która wypracowała konstytucję Stanów Zjednoczonych. Parlamentaryzm z kolei rodził się jako efekt długotrwałej ewolucji, która polegała na stopniowym osłabianiu stanowiska głowy państwa (początkowo monarchicznej), wyłonieniu się rządu kierowanego przez premiera jako drugiego członu egzekutywy, a przede wszystkim na politycznym związaniu tego ostatniego organu z parlamentarnym układem większościowym, czego formalnym wyrazem są instytucje wotum zaufania i wotum nieufności. Taki sposób narodzin systemu parlamentarnego można zasadnie traktować jako jeden z jego podstawowych wyróżników. Zob. J. Szymanek, *Parlamentarny system rządów*, [w:] *Wielki słownik parlamentarny*, red. J. Szymanek, Warszawa 2018, s. 614.

można by uzasadniać podobieństwem wielu konkretnych rozwiązań konstytucyjnych w nich przyjmowanych do tych wprowadzonych uprzednio w USA). Wprawdzie znaczna liczba państw z prezydenckim systemem rządów, w którego obręb włączona została instytucja wiceprezydenta znajduje się właśnie w tej części świata (chodzi m.in. o Argentynę, Brazylię, Ekwador, Honduras, Kolumbię, Kostarykę, Nikaragwę, Panamę i Urugwaj), to jednak na szerszą skalę zastosowano ją również na dwóch innych kontynentach – w Afryce (m.in. w Angoli, Ghanie, Kenii, Nigerii, Wybrzeżu Kości Słoniowej i Ugandzie) oraz w Azji (m.in. w Afganistanie, Indonezji, oraz na Filipinach i Malediwach). Na tym tle wyraźnie „odstaje” jedynie Europa, gdzie wiceprezydentura wpisana w strukturę prezydencjalizmu istnieje jedynie w dwóch państwach – w Turcji oraz na Cyprze, przy czym w tym ostatnim wyłącznie na poziomie przepisów konstytucyjnych, ponieważ ze względu na sytuację polityczną stanowisko to nie jest obsadzone³.

W przypadku instytucji wiceprezydenta naturalnym punktem odniesienia pozostaje konstrukcja zastosowana w USA. Chodzi zatem o takie, ogólnie określone, elementy konstrukcyjne, jak dokonywanie wyboru łącznie z elekcją prezydencką i na podobnych zasadach (prezydent i wiceprezydent jako wyborczy tandem), obejmowanie przez wiceprezydenta urzędu głowy państwa, gdy nastąpi jego opróżnienie, a także realizowanie pozostałych zadań w ramach systemu ustrojowego (np. w obrębie legislatywy). Trzeba jednak równocześnie zwrócić uwagę na te właściwości urzędu wiceprezydenta, które w pozostałych

³ Urząd wiceprezydenta miał być sprawowany przez przedstawiciela zamieszkującej Cypr mniejszościowej społeczności tureckiej, podczas gdy urząd prezydenta – przez przedstawiciela dominującej społeczności greckiej. W praktyce mechanizmy wspólnego rządzenia działały tylko w pierwszym okresie po uzyskaniu przez Cypr niepodległości w 1960 r. Zamach stanu z 1974 r., po którym doszło do tureckiej inwazji na wyspę oraz okupacji jej północnej części, a także wcześniejsze konflikty pomiędzy obiema społecznościami przesądziły polityczny podział Cypru, powodując zarazem, że stanowisko wiceprezydenta pozostaje wakujące. Urząd ten jest jednak wciąż regulowany przepisami obowiązującej ustawy zasadniczej. Szerzej na temat konfliktu na Cyprze oraz jego wpływu na istniejące instytucje polityczne zob. M. Florczak-Wątor, P. Mikuli, *Systemy konstytucyjne Cypru i Malty*, Warszawa 2009, s. 10–11, 28–29; I. Stawowy-Kawka, *Historyczne znaczenie Konstytucji Cypru z 1960 roku w tworzeniu państwa dwunarodowego*, [w:] *Konstytucjonalizm – doktryny – partie polityczne. Księga dedykowana Profesorowi Andrzejowi Ziębie*, red. R. Kłosowicz, B. Kosowska-Gąstoł, G.M. Kowalski, Ł. Jakubiak, Kraków 2016, s. 658–665; J. Ker-Lindsay, *Presidential Power and Authority*, [w:] *The Government and Politics of Cyprus*, red. J. Ker-Lindsay, H. Faustmann, Bern 2009, s. 108–109.

państwach przyjmujących to rozwiązanie z różnych względów i na różne sposoby wykraczają poza tak wyznaczony katalog. Istotna będzie przy tym sama struktura wiceprezydentury, którą można charakteryzować poprzez ustalenie, czy – tak jak w Stanach Zjednoczonych – w danym państwie występuje tylko jeden taki podmiot, czy też wiceprezydentów jest więcej. Ta druga formuła, choć nie spotyka się jej zbyt często, jest również obecna we współczesnych systemach ustrojowych (np. w Hondurasie). Można zatem postawić tezę, że wbrew pozorom wiceprezydentura widziana w perspektywie porównawczej pozwala, pomimo wielu punktów zbieżnych, na dostrzeżenie dość wyraźnych niekiedy odmienności pomiędzy unormowaniami dotyczącymi tej instytucji w konkretnych państwach (nawet jeśli za punkt odniesienia przyjmając wyłącznie model prezydencki, na boku pozostawiając specyficzne cechy tej instytucji w obrębie innych podstawowych rozwiązań modelowych). Celem artykułu, poza przedstawieniem najważniejszych cech wiceprezydentury w różnych częściach świata, jest wobec tego także ustalenie, na ile instytucja wiceprezydenta została zbudowana w nawiązaniu do modelu północnoamerykańskiego, a na ile odwołano się do obcych temu państwu rozwiązań.

Taka perspektywa wymaga w szczególności analizy tych państw, w których prezydencki system rządów stosuje się w różnorodnych kontekstach społeczno-politycznych. Chodzi zatem o te z nich, które nie pozostają w bliższych związkach uzasadnianych np. położeniem geograficznym, podobnymi tradycjami politycznymi oraz uwarunkowaniami społeczno-kulturowymi. Mając to na względzie, należy zastrzec, że istnienie wiceprezydentury w tak wielu państwach współczesnego świata, nawet jeśli obszar analizy ograniczyć wyłącznie do systemów prezydenckich, siłą rzeczy łączy się z faktem, że właściwe im systemy polityczne odznaczają się bardzo różnym poziomem w zakresie przestrzegania demokratycznych standardów rządzenia. Nie umniejszając znaczenia tego czynnika dla realnych reguł funkcjonowania konkretnych ustrojów państwowych, należy zastrzec, że jeśli chodzi o przyjęte założenia metodologiczne, to przedmiotem analizy jest zasadniczo konstytucyjny wymiar charakteryzowanej instytucji, dopiero w dalszej kolejności uzupełniany o perspektywę społeczno-polityczną. W związku z tym dzielące te państwa różnice np. w zakresie możliwości dokonywania alternacji władzy, a więc – patrząc niejako od drugiej strony – co do stopnia petryfikacji konfiguracji sprzyjających jednemu obozowi politycznemu, nie zostały potraktowane jako odrębne

kryterium klasyfikacyjne⁴. W prezentowanej analizie nie ograniczono się zatem do współczesnych demokracji. Nie ulega wszakże wątpliwości, że w państwach demokratycznych charakter rywalizacji międzypartyjnej oraz, w nie mniejszym zakresie – wewnątrzpartyjnej, w jakiejś mierze rzutuje na realną pozycję wiceprezydentów w obrębie ich własnych obozów politycznych. Z kolei w państwach niedemokratycznych wybór odpowiedniej osoby na stanowisko wiceprezydenta może np. służyć zabezpieczeniu – z naruszeniem mechanizmów alternacji władzy opartych na konkurencji politycznej – sukcesji prezydenckiej w ramach obozu rządzącego. Uwarunkowania o charakterze endemicznym mogą też decydować o tym, że w ogóle nie dochodzi do personalnej obsady wiceprezydentury, a utrzymujący się wakat nie powoduje, z racji pomocniczego charakteru tego urzędu, paraliżu w funkcjonowaniu instytucji wyznaczających strukturę systemu rządów. Już choćby z tego względu można założyć, że oddziaływanie różnorodnych czynników pozakonstytucyjnych prowadzi do tego, iż realne znaczenie wiceprezydentów jest bardzo różne. W takim wypadku istniejące w danym państwie struktury normatywne mogą schodzić na dalszy plan.

II.

Systemy konstytucyjne współczesnego świata tworzą szeroki katalog ustrojów prezydenckich, które włączyły instytucję wiceprezydenta w ramy swoich struktur instytucjonalnych. Zgodnie z założeniami modelu prezydenckiego,

⁴ Można przytoczyć ranking państw przygotowywany przez Economist Intelligence Unit. Zgodnie z tym zestawieniem poszczególne państwa zostały podzielone na cztery grupy: demokracje pełne (*full democracies*), demokracje wadliwe (*flawed democracies*), reżimy hybrydowe (*hybrid regimes*) oraz reżimy autorytarne (*authoritarian regimes*). Spośród państw z systemem prezydenckim oraz instytucją wiceprezydenta w ramach tych pierwszych znalazły się Urugwaj i Kostaryka. Do demokracji wadliwych zaliczono m.in. Stany Zjednoczone, Panamę, Argentynę, Brazylię, Kolumbię i Ekwador. W obrębie reżimów hybrydowych umieszczone zostały m.in. Boliwia, Honduras, Gwatemala, Uganda, Nigeria oraz Wybrzeże Kości Słoniowej. Mianem autorytarnych określono natomiast m.in. ustroje Angoli, Zimbabwe, Afganistanu, Azerbejdżanu, Burundi i Gwinei Równikowej. Zob. *Democracy Index 2018*, the Economist Intelligence Unit, https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=Democracy2018 (5.04.2018).

w każdym z tych państw prezydent pozostaje zwierzchnikiem całej władzy wykonawczej, a legislatura nie jest zdolna do obalenia gabinetu w trybie wotum nieufności (brak odpowiedzialności politycznej rządu przed parlamentem). Nawet jeśli w niektórych z nich występuje instytucja premiera lub inna jej odpowiadająca (np. w Argentynie jest to szef gabinetu ministrów – *el jefe de gabinete de ministros*), to jest to podmiot w pełni podporządkowany prezydentowi, a zatem nie dysponujący względem niego realną polityczną autonomią wynikającą z zaufania parlamentu, niejako w opozycji do głowy państwa. Chodzi zarówno o ustroje Ameryki Łacińskiej, jak i Afryki oraz Azji. W ramach pierwszej z tych trzech grup warto dokonać podziału na te, które przyjęły rozwiązanie typowe i zdecydowanie przeważające, czyli powierzenie urzędu wiceprezydenta tylko jednej osobie, oraz na te, które w obręb władzy wykonawczej włączyły większą liczbę tego typu stanowisk. Do recypujących prezydencjalizm państw amerykańskich z jednym wiceprezydentem należą m.in. Argentyna, Boliwia, Brazylia, Ekwador, Gwatemala, Kolumbia, Panama, Paragwaj i Urugwaj⁵. Państwami tej części świata z prezydenckim systemem rządów, a jednocześnie z większą liczbą wiceprezydentów są natomiast Honduras (konstytucja stanowi o trzech wiceprezydentach), Gujana (konstytucja przewiduje powoływanie wiceprezydentów, nie ustalając ich liczby – w 2015 zostało wybranych czterech⁶) oraz Kostaryka (dwóch wiceprezydentów)⁷. Z kolei w Chile oraz Meksyku obowiązujące ustawy zasadnicze przewidują wprawdzie prezydencki system rządów, jednak instytucji wiceprezydenta nie została w nich ustanowiona⁸. Jeśli chodzi o państwa afry-

⁵ Stosowne regulacje zostały zamieszczone w art. 88 konstytucji Argentyny z 1994 r., art. 169 konstytucji Boliwii z 2009 r., art. 77 konstytucji Brazylii z 1988 r., art. 141 konstytucji Ekwadoru z 2008 r., art. 182 konstytucji Gwatemali z 1985 r., art. 202 konstytucji Kolumbii z 1991 r., art. 15 konstytucji Panamy z 1972 r., art. 227 konstytucji Paragwaju z 1992 r., art. 150 konstytucji Urugwaju z 1966 r. (konstytucje w wersji anglojęzycznej dostępne na: <https://www.constituteproject.org>).

⁶ *Greenidge, Sydney Allicock sworn in as Vice Presidents*, 25.05.2015, [https://www.inews-guyana.com/greenidge-sydney-allicock-sworn-in-as-vice-presidents/\(27.04.2019\)](https://www.inews-guyana.com/greenidge-sydney-allicock-sworn-in-as-vice-presidents/(27.04.2019)).

⁷ Stosowne regulacje zostały zamieszczone w art. 236 konstytucji Hondurasu z 1982 r., art. 102 konstytucji Gujany z 1980 r., art. 135 konstytucji Kostaryki z 1949 r. (konstytucje w wersji anglojęzycznej dostępne na: <https://www.constituteproject.org>).

⁸ Nie znaczy to jednak, że sama konstytucja nie może się posługiwać terminem „wiceprezydent”. Dowodzi tego chilijska ustawa zasadnicza z 1980 r., która stanowi w art. 28, że „jeżeli wystąpi przeszkoda w objęciu urzędu przez Prezydenta-elekta, urząd obejmuje

kańskie, które charakteryzowany urząd włączają w strukturę prezydenccjalizmu, to można wymienić m.in. Angolę, Gwineę Równikową, Ghanę, Kenię, Liberię, Nigerię, Sierra Leone, Ugandę i Wybrzeże Kości Słoniowej (państwa z jednym wiceprezydentem)⁹, a ponadto państwa z ustrojem prezydenckim oraz większą liczbą wiceprezydentów – Malawi, Burundi, Sudan oraz Zimbabwe¹⁰. W przypadku kontynentu afrykańskiego lista państw, które recypowały prezydenccjalizm, a jednocześnie odrzuciły instytucję wiceprezydenta jest nieco szersza niż w Ameryce Łaciń-

tyczasowo, z tytułem Wiceprezydenta Republiki, przewodniczący Senatu, w przypadku jego braku przewodniczący Izby Deputowanych, a w przypadku i jego braku przewodniczący Sądu Najwyższego”. Na podobnej zasadzie art. 29 przewiduje, że jeśli prezydent nie może sprawować urzędu, np. z powodu choroby, „zastępuje go, przyjmując tytuł Wiceprezydenta Republiki, urzędujący minister, któremu funkcja ta przypada zgodnie z porządkiem pierwszeństwa określonym ustawą”. Zob. *Konstytucja Polityczna Republiki Chile*, wstęp K. Wojtyczek, tłum. A. Wojtyczek-Bonnand, Warszawa 2012, s. 93–94. We wskazanym wyżej przypadku wiceprezydent nie jest więc odrębnym, a przede wszystkim stale obsadzonym stanowiskiem państwowym, a jedynie tytułem, który w określonym czasie przypada temu, kto zgodnie z przepisami konstytucyjnymi ma – tak jak w wielu innych systemach ustrojowych bez wiceprezydentury – czasowo wykonywać funkcje głowy państwa. Trzeba ponadto mieć na względzie, że brak instytucji wiceprezydenta w aktualnych rozwiązaniach konstytucyjnych niektórych państw z systemem prezydenckim nie oznacza wcale, że nie mogła ona funkcjonować w przeszłości. Można w tym kontekście wymienić Meksyk, gdzie instytucja wiceprezydenta istniała przez prawie sto lat, od lat 20. XIX w. do drugiej dekady XX w. Szerzej na ten temat zob. M. González Reyes, *La vicepresidencia en México*, „Estudios Políticos” 2009, nr 16, s. 93–112. <http://dx.doi.org/10.22201/fcpys.24484903e.2009.0>.

⁹ Stosowne regulacje zostały zamieszczone w art. 131 konstytucji Angoli z 2010 r., art. 32 konstytucji Gwinei Równikowej z 1991 r., art. 60 konstytucji Ghany z 1992 r., art. 130 konstytucji Kenii z 2010 r., art. 51 konstytucji Liberii z 1986 r., art. 141 konstytucji Nigerii z 1999 r., art. 54 konstytucji Sierra Leone z 1991 r., art. 108 konstytucji Ugandy z 1995 r., art. 78 konstytucji Wybrzeża Kości Słoniowej z 2016 r. (konstytucje w wersji anglojęzycznej dostępne na: <https://www.constituteproject.org>).

¹⁰ Stosowne regulacje zostały zamieszczone w art. 79 konstytucji Malawi z 1994 r., art. 122 konstytucji Burundi z 2005 r., art. 51 konstytucji Sudanu z 2005 r., art. 92 konstytucji Zimbabwe z 2013 r. W tym kontekście można również wymienić Sudan Południowy, gdzie jednak konstytucja z 2011 r. nie stanowi o większej liczbie wiceprezydentów, natomiast ustanawianie tego rodzaju stanowisk wynikało z trwającego w tym państwie procesu pokojowego. Stąd też w 2016 r. Pierwszym Wiceprezydentem Sudanu Południowego został lider rebeliantów Riek Machar. Zob. D. Dumo, *South Sudan's Machar sworn in as VP, president calls for reconciliation*, 26.04.2016, <https://www.reuters.com/article/us-southsudan-unrest/south-sudans-machar-sworn-in-as-vp-president-calls-for-reconciliation-idUSKCN0XN1VN> (21.03.2019).

skiej i obejmuje m.in. Benin, Czad, Dżibuti oraz Komory¹¹. W odniesieniu do państw azjatyckich jako te łączące prezydenchalizm z instytucją wiceprezydenta należy wymienić m.in. Afganistan, Filipiny oraz Indonezję, przy czym w pierwszym z nich funkcjonuje dwóch wiceprezydentów¹². W tej części świata istnieją także państwa, których prezydenckie systemy rządów nie przewidują wiceprezydentury (np. Korea Południowa). Z kolei w Europie jedynym, do niedawna, przykładem ustroju prezydenckiego był Cypr, gdzie jednak – jak wcześniej zaznaczono – instytucja wiceprezydenta została ujęta w przepisach konstytucyjnych, choć realnie działający system ustrojowy wciąż nie dopuszcza możliwości obsady tego urzędu¹³. Zasluguje na podkreślenie, że prezydenchalizacja tureckiego systemu rządów w drodze zmian konstytucyjnych z 2017 r. zakłada, poza wzmocnieniem uprawnień samej głowy państwa, wprowadzenie wiceprezydentury jako nowego, nieistniejącego na gruncie konstytucji z 1982 r., komponentu władzy wykonawczej¹⁴. Konstytucja nie reguluje przy tym liczby wiceprezydentów¹⁵. W przypadku kontynentu europejskiego nie można zatem podać przykładu państwa, które przyjmowałoby, na gruncie *stricte* konstytucyjnym, prezydenchalizm bez wiceprezydentury.

¹¹ Cztery wskazane państwa należą do grupy byłych kolonii francuskich, a rozwiązania ustrojowe dawnej metropolii nie przewidywały instytucji wiceprezydenta. Z kolei wśród państw afrykańskich z systemem prezydenckim, które tę instytucję stosują koloniami francuskimi były jedynie Gwinea oraz Wybrzeże Kości Słoniowej. We wskazanej grupie zdecydowanie dominują państwa czerpiące z rozwiązań konstytucyjnych świata anglosaskiego (m.in. Kenia, Liberia, Nigeria, Uganda i Zimbabwe).

¹² Stosowne regulacje zostały zamieszczone w art. 60 konstytucji Afganistanu z 2004 r., art. VII sekcja 3 konstytucji Filipin z 1987 r., art. 4 konstytucji Indonezji z 1945 r. (konstytucje w wersji anglojęzycznej dostępne na: <https://www.constituteproject.org>).

¹³ O wiceprezydencie jako zastępcy głowy państwa, który „posiada pierwszeństwo przed wszystkimi obywatelami Republiki po prezydencie Republiki” mówi art. 36 konstytucji z 1960 r. Zob. *Konstytucja Republiki Cypryjskiej*, wstęp P. Osiewicz, tłum. L. Akritidis, P. Akeitidis, Warszawa 2013, s. 75.

¹⁴ *Turkey referendum grants President Erdogan sweeping new powers*, 16.04.2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-39617700> (1.12.2019).

¹⁵ W świetle art. 106 ust. 1 znowelizowanej w 2017 r. konstytucji Turcji do głowy państwa należy powoływanie jednego lub większej liczby wiceprezydentów. W ust. 6 tegoż artykułu została wyrażona *explicite* zasada odpowiedzialności wiceprezydentów przed prezydentem jako zwierzchnikiem monistycznej władzy wykonawczej. Zob. *Constitution of the Republic of Turkey*, https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf (10.12.2019).

Tryb wyboru wiceprezydenta lub wiceprezydentów może być – tak jak w północnoamerykańskiej formule tego urzędu – powiązany z procedurami elekcyjnymi stosowanymi w odniesieniu do głów państw¹⁶. Przykładowo, art. 142 konstytucji Nigerii z 1999 r. zakłada, że kandydaci na prezydenta i wiceprezydenta winni wystąpić jako tandem, a wyznaczony przez kandydata na urząd głowy państwa kandydat do obsady stanowiska wiceprezydenta ma pochodzić z tej samej partii politycznej. W przypadku gdy osoba ubiegająca się o prezydenturę zostanie wybrana, towarzyszący jej kandydat do wiceprezydentury obejmuje urząd, o który sam rywalizuje. Z kolei zgodnie z art. 146 ust. 3 ustawy zasadniczej, jeśli na stanowisku wiceprezydenta wystąpi wakat, nie przeprowadza się elekcji, lecz nowego wiceprezydenta wyznacza głowa państwa, przy czym powołanie może nastąpić tylko za zgodą obu izb parlamentu¹⁷. W podobny sposób tryb wyboru wiceprezydenta oraz uzupełnienie powstałego wakatu reguluje konstytucja Filipin z 1987 r., w świetle której ma on być wybierany „łącznie z prezydentem i w ten sam sposób” (*with and in the same manner as the President*) (art. VII sekcja 3, ust. 4). Gdy stanowisko wiceprezydenta zostaje opróżnione w trakcie kadencji, prezydent dokonuje jego obsady spośród członków obu izb parlamentu, przy czym warunkiem objęcia urzędu jest zatwierdzenie wyboru większością głosów w każdej z izb głosujących oddzielnie (art. 7 sekcja 9)¹⁸. Z kolei zgodnie z art. 230 konstytucji Paragwaju prezydenta i wiceprezydenta wybiera się łącznie w wyborach powszechnych, w których obowiązuje wymóg uzyskania zwykłej, a nie bezwzględnej, większości głosów. Należy zaznaczyć, że wybór ich obu na kolejną, pięcioletnią kadencję, nie jest dopuszczalny (art. 229)¹⁹.

¹⁶ Należy jednak mieć na względzie zmiany wynikające z uznanych za niesatysfakcjonujące pierwotnych przepisów ustawy zasadniczej, które zakładały, że kandydat, który przegrywa rywalizację o prezydenturę zostaje wiceprezydentem. Regulacje te zostały zastąpione XII poprawką, która weszła w życie w 1804 r. Zob. szerzej: M. Turek, *Urząd Wiceprezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki. Analiza politologiczna*, Kraków 2014, s. 52–60; P. Laidler, *Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki. Przewodnik*, Kraków 2007, s. 137–139.

¹⁷ *Constitution of the Federal Republic of Nigeria*, 1999, <http://www.nigeria-law.org/ConstitutionOfTheFederalRepublicOfNigeria.htm> (15.03.2019).

¹⁸ *Konstytucja Republiki Filipin*, wstęp i tłum. M. Szwaś, Warszawa 2019; *The Constitution of the Republic of the Philippines*, 1987, [https://www.officialgazette.gov.ph/constitutions/1987-constitution/\(1.12.2019\)](https://www.officialgazette.gov.ph/constitutions/1987-constitution/(1.12.2019)).

¹⁹ *Constitución de la República de Paraguay*, 1992, <http://jme.gov.py/transito/leyes/cn1992.html> (24.03.2019).

Rozwiązaniem alternatywnym, znanym systemowi prezydenckiemu, jest przyznanie głowie państwa uprawnienia do powoływania wiceprezydenta już po objęciu urzędu prezydenckiego, w związku z czym nie poddaje się go uprzednio żadnym procedurom elekcyjnym. Jako przykład recepcji takiej formuły może posłużyć Uganda, gdzie zgodnie z art. 108 ustawy zasadniczej nominacji wiceprezydenta dokonuje głowa państwa, przy czym zapewnia się także udział jednoizbowego parlamentu, który winien zaaprobować decyzję prezydenta zwykłą większością głosów. Konstytucja dopuszcza jednocześnie możliwość odwołania wiceprezydenta przez głowę państwa, co rodzi obowiązek uzupełnienia, w tym samym trybie, powstałego wakatu²⁰. W podobny sposób obsadę urzędu wiceprezydenta reguluje konstytucja Gwinei Równikowej, która ustanawia wymóg zatwierdzenia nominacji dokonanej przez głowę państwa. Jest to zadaniem obu izb parlamentu, które prezydent zwołuje specjalnie w tym celu na sesję nadzwyczajną (art. 33 ust. 4). W innym miejscu ustawa zasadnicza stanowi, że głowa państwa swobodnie mianuje i odwołuje (*nombra y separa libremente*) wiceprezydenta, a jednocześnie wymaga, by ten ostatni należał do tej samej partii politycznej, co prezydent Republiki (art. 41 lit f)²¹. Można też wspomnieć o konstytucji Burundi, w świetle której wiceprezydent (do reformy ustrojowej z 2018 r. było ich dwóch²²) jest mianowany przez prezydenta za zgodą izb parla-

²⁰ *Constitution of the Republic of Uganda, 1995*, http://statehouse.go.ug/sites/default/files/attachments/Constitution_1995.pdf (24.03.2019).

²¹ *Ley Fundamental de Guinea Ecuatorial, 2012*, <https://www.cabri-sbo.org/en/documents/ley-fundamental-de-guinea-ecuatorial> (12.08.2019). W praktyce funkcjonowania niedemokratycznego systemu politycznego Gwinei Równikowej, gdzie głową państwa od 1979 r. pozostaje niezmiennie Teodoro Obiang Nguema Mbasogo, a scena polityczna pozbawiona jest elementu rywalizacyjności (dominuje na niej partia prezydencka, która po każdych wyborach uzyskuje niemal wszystkie mandaty parlamentarne) stanowisko wiceprezydenta objął syn urzędującego prezydenta, Teodoro Nguema Obiang Mangue. Zob. I. Akwei, *Equatorial Guinea president elevates son to Vice President*, 22.06.2016, <https://www.africanews.com/2016/06/22/equatorial-guinea-president-elevates-son-to-vice-president/> (25.03.2019).

²² Poza utrzymaniem tylko jednego stanowiska wiceprezydenta, po odbytych w 2018 r. referendum konstytucyjnym przywrócona została instytucja premiera. Za proponowanymi zmianami opowiedziało się, zgodnie z oficjalnymi wynikami przeszło 73% uczestników referendum, jednak głosowanie nie zostało uznane za przeprowadzone z poszanowaniem demokratycznych standardów. Zob. J.-P. Rémy, *Réforme constitutionnelle au Burundi: l'intimidation l'emporte*, 21.05.2018, https://www.lemonde.fr/afrique/article/2018/05/21/la-reforme-constitutionnelle-adoptee-au-burundi_5_302435_3212.html (8.04.2019).

mentu (art. 123 ust 1), przy czym ustanowiono wymóg, by prezydent i wiceprezydent należeli do różnych grup etnicznych oraz różnych ugrupowań politycznych (art. 124)²³. W istocie jednak to, czy wiceprezydent pochodzi z wyborów powszechnych, w których ubiega się o ten urząd jako podmiot ściśle powiązany z kandydatem na prezydenta i obejmuje go tylko pod warunkiem uzyskania samej prezydentury, czy też jest nominowany dopiero przez nowo wybraną głowę państwa i ewentualnie zatwierdzany przez parlament, nie ma większego znaczenia. Można bowiem dojść do wniosku, że nawet ten wiceprezydent, który formalnie pochodzi z elekcji powszechnej czerpie legitymację nie tyle z poparcia społecznego, ale z uprzedniego wyznaczenia go jako kandydata, który występuje w wyborach obok przyszłej głowy państwa. Tak czy inaczej, wiceprezydent pozostaje pomocnikiem prezydenta, trudno więc uznać, że kandydowanie w związku z wyborami prezydenckimi, a nie późniejsza powyborcza nominacja, prowadzi do wzmocnienia jego pozycji względem samej głowy państwa oraz innych instytucji w ramach systemu ustrojowego.

Głównym zadaniem wiceprezydentów we wskazanych wyżej państwach jest obejmowanie urzędu prezydenckiego, gdy ten z różnych względów (np. śmierć, ustąpienie lub złożenie ze stanowiska w wyniku wyegzekwowania odpowiedzialności konstytucyjnej) pozostaje trwale opróżniony. Na podobnej zasadzie znaczenie wiceprezydentury rośnie, gdy głowa państwa nie może przejściowo wykonywać swoich zadań. Tytułem przykładu można wskazać art. 146 ust. 2 konstytucji Kenii, który stanowi, że w razie opróżnienia urzędu prezydenckiego wiceprezydent (czy też, zgodnie z obecnie stosowaną terminologią, zastępca prezydenta – *the Deputy President*) obejmuje stanowisko głowy państwa na okres, który pozostaje do zakończenia pierwotnie wyznaczonej kadencji. Opróżnienie urzędu prezydenta nie zawsze oznacza jednak, że rozpoczęta kadencja zostanie „dokończona” przez wiceprezydenta, a wybory odbędą się planowo. W świetle przywołanej regulacji, gdy wakujące jest również stanowisko wiceprezydenta, albo też jego piastun jest niezdolny do objęcia urzędu prezydenckiego, funkcje głowy państwa wykonuje czasowo przewodniczący izby pierwszej parlamentu (Zgromadzenia Narodowego), a przyspieszone wybory prezydenckie muszą się odbyć w ciągu sześćdziesięciu dni od opróż-

²³ *Constitution de la République du Burundi*, 2018, [https://www.presidence.gov.bi/2018/07/03/6271/\(4.04.2019\)](https://www.presidence.gov.bi/2018/07/03/6271/(4.04.2019)).

nienia tego stanowiska²⁴. Również w Angoli podstawowe zadanie wiceprezydenta polega na sprawowaniu urzędu prezydenckiego, gdy z jakichś przyczyn stanie się on wakujący, przy czym konstytucja zastrzega, że obejmujący go wiceprezydent ma dysponować pełnią uprawnień przysługujących głowie państwa (*com a plenitude dos poderes*) (art. 132 ust. 1)²⁵. Można dojść do wniosku, że właśnie w przypadku modelu prezydenckiego omawiana funkcja wiceprezydenta odgrywa szczególną rolę ustrojową, wynikającą z usztywnienia kalendarza wyborczego w zakresie elekcji prezydenckich i parlamentarnych połączonego z właściwym prezydencjalizmowi brakiem możliwości rozwiązania legislatury oraz uchwalenia rządowi wotum nieufności. Co do zasady, to właśnie wiceprezydent – gdy przejmuje urząd prezydenta na czas pozostający do upływu mandatu dotychczasowej głowy państwa – jest podmiotem, którego istnienie sprzyja odbywaniu obu rodzajów wyborów łącznie i w regularnych odstępach czasu wyznaczanych pełnymi kadencjami organów egzekutywy i legislatury. Wskutek tego wiceprezydentura staje się częścią mechanizmu pozwalającego na utrzymanie regularności wyborów nawet wówczas, gdy dochodzi do śmierci, rezygnacji, albo złożenia głowy państwa z zajmowanego urzędu²⁶. Inna sprawa, że nie jest element bezwzględnie konieczny, ponieważ tego typu utrwalona zbieżność elekcji może zachodzić także w tych systemach, które w ogóle nie przewidują wiceprezydentury²⁷.

²⁴ *Konstytucja Kenii*, wstęp i tłum. B. Popławski, P. Zakrzewski, Warszawa 2017, s. 171; *Constitution of Kenya, 2010*, <http://www.kenyalaw.org/8181/exist/kenyalex/actview.xql?actid=Const2010> (28.11.2019).

²⁵ *Constituição da Republica de Angola, 2010*, <http://www.tribunalconstitucional.ao/uploads/%7B9555c635-8d7c-4ea1-b7f9-0cd33d08ea40%7D.pdf> (26.03.2019).

²⁶ Poza sytuacjami znanymi z praktyki politycznej w Stanach Zjednoczonych (np. kadencje Johna F. Kennedy'ego czy Richarda Nixona, które kończyli odpowiednio Lyndon Johnson i Gerald Ford), można podać przykład Brazylii, gdzie po zastosowaniu procedury *impeachment* wobec prezydent Dilmy Rousseff głową państwa został Michel Temer, który stanowisko to zajmował do końca 2018 r. Zob. D. Gallas, *Michel Temer: The man who now leads Brazil*, 12.05.2016, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-36070366> (7.04.2019). Wybory prezydenckie mogły się dzięki temu odbyć planowo, czyli – jak wynika z art. 77 i art. 82 obowiązującej ustawy zasadniczej – w pierwszą niedzielę października po upływie czteroletniego mandatu prezydenckiego. Zob. *Konstytucja Brazylii*, wstęp K. Wojtyczek, tłum. A. Wojtyczek-Bonnand, Warszawa 2004, s. 117–118.

²⁷ Dowodzi tego przykład Meksyku, gdzie wcześniejsze wybory prezydenckie celem obsady stanowiska głowy państwa na pozostały okres kadencji nie są wprawdzie wykluczone,

O ile funkcję wiceprezydenta jako podmiotu obejmującego urząd prezydencki lub pełniącego obowiązki głowy państwa, gdy występuje w tym względzie przejściowa przeszkoda można traktować jako dominujące rozwiązanie ustrojowe, o tyle w odniesieniu do innych obszarów aktywności charakteryzowanego organu badane konstytucje są zwykle dość lakoniczne, choć niekiedy zawierają bardziej szczegółowe regulacje. Uwagę zwraca tu przede wszystkim ustawa zasadnicza Cypru, gdzie rozbudowana pozycja konstytucyjna wiceprezydenta stanowi istotny wyróżnik na tle kompetencyjnego wyposażenia analogicznych podmiotów w innych państwach. Art. 46 konstytucji zakłada, że władza wykonawcza jest sprawowana łącznie przez prezydenta i wiceprezydenta, a w skład Rady Ministrów wchodzi – obok siedmiu greckich ministrów wyznaczanych przez głowę państwa – trzech tureckich wskazywanych właśnie przez wiceprezydenta, który sam również ma wywodzić się ze społeczności tureckiej. Dalsze przepisy konstytucyjne szczegółowo określają sprawy, w których władza wykonawcza jest sprawowana indywidualnie przez prezydenta (art. 48), indywidualnie przez wiceprezydenta (art. 49), a także te, które wymagają współdziałania obu tych podmiotów (art. 47). Zasady korzystania z tych uprawnień zostały unormowane w kolejnych artykułach ustawy zasadniczej. Przykładowo, można tu wskazać przysługujące nie tylko prezydentowi, ale także wiceprezydentowi prawo wetowania uchwał Rady Ministrów, w tym także tych dotyczących tak newralgicznych kwestii, jak polityka zagraniczna, obronność i bezpieczeństwo państwa (art. 57). Szersze regulacje dotyczące wiceprezydentury zawarto też we wspomnianej konstytucji Burundi. W tym przypadku wiceprezydent może jedynie czasowo zastępować głowę państwa, prowadząc – jak wskazano w art. 121 ust. 1 – sprawy bieżące (*assure la gestion des affaires courantes*). W sytuacji opróżnienia urzędu funkcje głowy państwa wykonuje, do chwili objęcia stanowiska przez nowego prezydenta wybranego w przyspieszonych wyborach, przewodniczący izby pierwszej, a wiceprezydent może w tym przypadku działać dopiero w dalszej kolejności i to tylko kolegiałnie z rządem (art. 121 ust. 2). Konstytucja przewiduje jednak jego udział w realizacji niektórych kompetencji głowy państwa. Chodzi tu np. o uregulowaną w art. 125 możliwość delegowania na wiceprezy-

ale też możliwy jest wybór przez parlament prezydenta zastępczego. Zob. J. Czajowski, *System konstytucyjny Meksyku*, Warszawa 2009, s. 54.

denta przewodnictwa posiedzeniom Rady Ministrów, które co do zasady należy do głowy państwa, oraz o konsultowanie z wiceprezydentem (ale także z premierem oraz przewodniczącymi obu izb parlamentu) zarządzenia referendum ogólnokrajowego (art. 203).

III.

Mimo recepcji instytucji wiceprezydenta w jednej czwartej państw współczesnego świata, prezydenccjalizm stanowi nadal typowe środowisko wiceprezydentury, czego najlepiej dowodzi fakt, że w około 90% przypadków pozostaje ona związana z tym właśnie ustrojem. Choć system rządów może być w nie mniejszym stopniu prezydencki także bez wiceprezydentury, to jednak trzeba dostrzec, że w tym modelu omawiana instytucja odgrywa szczególną rolę, która polega na przyczynianiu się do petryfikacji kalendarza wyborczego, zgodnie z którym wybory prezydenckie odbywają się w tych samych odstępach czasu, nawet jeśli w trakcie kadencji urząd głowy państwa zostanie opróżniony. W powiązaniu z usztywnieniem kadencji parlamentu daje to dogodne podstawy do ścisłego połączenia obu elekcji. W świetle przedstawionych unormowań konstytucyjnych można stwierdzić, że wiceprezydentura ma w stosunku do prezydentury zdecydowanie akcesoryjny charakter i aktywizuje się wówczas, gdy z jakichś względów stanowisko głowy państwa zostaje trwale opróżnione lub występuje przejściowa przeszkoda w jego sprawowaniu. Rezygnacje prezydentów czy też udane przeprowadzenie procedury złożenia z urzędu nie są wprawdzie zjawiskami częstymi, ale gdy już do tego dochodzi, rola wiceprezydenta jest trudna do przecenienia, szczególnie jeśli uwzględnić okoliczność, że takie niecodzienne sytuacje zawsze, choć w większym lub mniejszym stopniu, wywołują określone komplikacje polityczne. Wiceprezydenturę można wobec tego postrzegać jako instytucję, której podstawowe zadanie polega na tym, by je w możliwie największym stopniu łagodzić, zapewniając względnie bezproblemowe zmiany personalne wśród elit rządzących. Co więcej, nawet wówczas, gdy do opróżnienia urzędu głowy państwa nie dochodzi, sami prezydenci mogą – poprzez powierzanie wiceprezydentom określonych zadań – przyczyniać się do faktycznego wzrostu realnej pozycji osób piastujących tę funkcję. Jest to jednak w znacz-

nie większej mierze wynikiem stylu sprawowania władzy prezydenckiej, niż rozwiązań normatywnych. Te ostatnie mogą co najwyżej tworzyć odpowiednie podstawy do tego rodzaju nieformalnego wzmocnienia wiceprezydentury (np. poprzez dopuszczenie możliwości prowadzenia, w zastępstwie głowy państwa, posiedzeń organów kolegialnych, przy czym to do prezydenta będzie należała decyzja, jak często i w jakich okolicznościach wiceprezydent miałby wykonywać powierzone w ten sposób zadanie). Tak czy inaczej, subsydiarny charakter wiceprezydentury wydaje się uniwersalną cechą tej instytucji, a zarazem wspólnym mianownikiem dla jej północnoamerykańskiego wzorca oraz pozostałych państw przyjmujących model prezydencki, bez względu na to, czy jest to jego wersja typowa, czy zmodyfikowana. Mianem wyjątku można by ewentualnie określić wiceprezydenturę przewidzianą w konstytucji Cypru. Zakres autonomii tej instytucji względem głowy państwa rysuje się bowiem jako nieco szerszy niż w przypadku innych państw.

Położenie nacisku na głównie pomocniczą rolę wiceprezydentów nie powinno jednak prowadzić do wniosku, że nie można im przypisywać innego typu specyficznych funkcji. W tym celu trzeba jednak wyjść poza dość sztywny gorset regulacji normatywnych. Nie tracą one przez to swojego zasadniczego znaczenia ustrojowego, jednak winny być w tym przypadku postrzegane przede wszystkim z uwzględnieniem znacznie szerszego kontekstu społeczno-politycznego. W pierwszej kolejności uwagę zwraca rola wiceprezydentury w społeczeństwach narodowościowo lub etnicznie podzielonych. W takich warunkach uwzględnienie w konstrukcji egzekutywy jednego lub większej liczby wiceprezydentów może służyć włączeniu w obręb struktury instytucjonalnej państwa przedstawicieli różnych mniejszości. Takie rozwiązanie ma być, przynajmniej w założeniu, czynnikiem stabilizującym porządek polityczny na podobnej zasadzie, jak przy występującym niekiedy podziale (w oparciu o takie samo kryterium narodowościowe) stanowisk w gabinecie jako kolegialnym organie władzy wykonawczej (np. w Kosowie). W jakiejś mierze tak zaprojektowana wiceprezydentura, widziana przez pryzmat powiązań z instytucją prezydenta, nawiązuje *toutes proportions gardées* do konstrukcji kolegialnej głowy państwa, gdy tworzą ją przedstawiciele grup wyróżnionych inaczej niż na podstawie kryterium typowego podziału politycznego, a więc ze względu na miejsce zajmowane w przestrzeni rywalizacji międzypartyj-

nej (np. Bośni i Hercegowinie)²⁸. W tym kontekście należy wskazać występującą wyłącznie *de iure* wiceprezydenturę cypryjską czy też dwóch (do 2018 r.) wiceprezydentów Burundi pochodzących z różnych grup etnicznych. Uwagę zwraca również powierzanie funkcji wiceprezydenta przedstawicielom skonfliktowanych grup w przypadku próby stabilizacji państw, w których dochodzi do wojen domowych. Świadczy o tym przykład Sudanu, gdzie początkowo stanowisko wiceprezydenta otrzymał reprezentant Sudanu Południowego, a po podziale tego państwa – przedstawiciel Darfuru²⁹. Tego rodzaju działań nie wolno przeceniać, choć z drugiej strony można w nich widzieć próby recepcji mechanizmów bliższych modelowi tzw. demokracji konsensualnej, czego w warunkach głębokich konfliktów społecznych trudno nie dostrzegać.

Inną ze specyficznych funkcji piastuna analizowanego urzędu jest zapewnienie sukcesji zgodnej z oczekiwaniami głowy państwa. Dotyczy to państw niedemokratycznych lub przynajmniej tych, w których standardy rywalizacyjnej gry politycznej zostają w jakimś stopniu naruszone. Dowodzi tego sytuacja polityczna w Gwinei Równikowej, gdzie stanowisko wiceprezydenta uzyskał syn urzędującego szefa państwa. Obrana przez tego ostatniego strategia polityczna ma się przyczynić do „płynnej” sukcesji władzy nie tyle w ramach konwencjonalnie rozumianego obozu prezydenckiego, co przede wszystkim w obrębie jego własnej rodziny. Tego rodzaju praktyka pokazuje, że w warunkach państwa niedemokratycznego wiceprezydenturę można wykorzystywać w celu skuteczniejszego blokowania działań opozycji zmierzających do urzeczywistnienia alternacji władzy. Nie znaczy to jednak, że systemy bez wiceprezydentury z definicji tworzą korzystniejsze warunki dla procesu wymiany ekip rządzących. Instytucję tę można traktować co najwyżej jako dodatkowe narzędzie, dzięki któremu dominująca pozycja określonego środowiska lub grupy ulega dalszej petryfikacji. Nie ma to zatem wiele wspólnego z funkcją wiceprezydenta jako stabilizatora przestrzeni w pełni demokratycznej rywalizacji partyjnej, która jest realizowana po opróżnieniu urzędu

²⁸ W takich okolicznościach wiceprezydenturę można by – jak sugeruje A. Ławniczak – zasadnie postrzegać w charakterze jednego z komponentów, niesformalizowanego „kolegium prezydencko-wiceprezydenckiego”. Zob. A. Ławniczak, *Wielosobowe głowy państwa*, „Przegląd Naukowy Disputatio” 2001, t. XII, s. 45–46.

²⁹ *Sudan's Bashir names first Darfur vice president*, 14.09.2011, <https://www.reuters.com/article/ozatp-sudan-darfur-idAFJ0E78D02J20110914> (28.03.2019).

prezydenckiego. Można zatem uznać, że niekiedy różnorodne czynniki pozaprawne, w tym także te opisane wyżej, wpływają na specyfikę wiceprezydentury w większym stopniu niż regulacje normatywne stanowiące swoisty konstytucyjny standard, jeśli chodzi o umiejscowienie omawianej instytucji w obrębie współczesnych ustrojów prezydenckich.

Literatura

- Akwei I., *Equatorial Guinea president elevates son to Vice President*, 22.06.2016, <https://www.africanews.com/2016/06/22/equatorial-guinea-president-elevates-son-to-vice-president>.
- Czajowski J., *System konstytucyjny Meksyku*, Warszawa 2009.
- Democracy Index 2018*, the Economist Intelligence Unit, https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=Democracy2018.
- Dumo D., *South Sudan's Machar sworn in as VP, president calls for reconciliation*, 26.04.2016, <https://www.reuters.com/article/us-southsudan-unrest/south-sudans-machar-sworn-in-as-vp-president-calls-for-reconciliation-idUSKCN0XN1VN>.
- Florczak-Wątor M., Mikuli P., *Systemy konstytucyjne Cypru i Malt*, Warszawa 2009.
- Gallas D., *Michel Temer: The man who now leads Brazil*, 12.05.2016, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-36070366>.
- González Reyes M., *La vicepresidencia en México*, „Estudios Políticos” 2009, nr 16, <http://dx.doi.org/10.22201/fcpys.24484903e.2009.0>.
- Greenidge, *Sydney Allicock sworn in as Vice Presidents*, 25.05.2015, <https://www.inews-guyana.com/greenidge-sydney-allicock-sworn-in-as-vice-presidents/>.
- Ker-Lindsay J., *Presidential Power and Authority*, [w:] *The Government and Politics of Cyprus*, red. J. Ker-Lindsay, H. Faustmann, Bern 2009.
- Laidler P., *Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki*. Przewodnik, Kraków 2007.
- Ławniczak A., *Wielosobowe głowy państwa*, „Przegląd Naukowy Disputatio” 2001, t. XII.
- Rémy J.-P., *Réforme constitutionnelle au Burundi: l'intimidation l'emporte*, 21.05.2018, https://www.lemonde.fr/afrique/article/2018/05/21/la-reforme-constitutionnelle-adoptee-au-burundi_5302435_3212.html.
- Stawowy-Kawka I., *Historyczne znaczenie Konstytucji Cypru z 1960 roku w tworzeniu państwa dwunarodowego*, [w:] *Konstytucjonalizm – doktryny – partie polityczne. Księga dedykowana Profesorowi Andrzejowi Ziębie*, red. R. Kłosowicz, B. Kosowska-Gąstoł, G.M. Kowalski, Ł. Jakubiak, Kraków 2016.
- Sudan's Bashir names first Darfur vice president*, 14.09.2011, <https://www.reuters.com/article/ozatp-sudan-darfur-idAFJOE78D02J20110914>.

Szymanek J., *Parlamentarny system rządów*, [w:] *Wielki słownik parlamentarny*, red. J. Szymanek, Warszawa 2018.

Turek M., *Urząd Wiceprezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki. Analiza politologiczna*, Kraków 2014.

Turkey referendum grants President Erdogan sweeping new powers, 16.04.2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-39617700>.